

politiska historia. Men inom denna ram har han gjort en samlad och betydelsefull insats. Personligen vann Arne Wählstrand starka sympatier genom sin flärdfria vänlighet och generösa hjälpsamhet, egenskaper som var inte minst värdefulla i hans verksamhet som lärare. Hans ämneskamrater och elever minns honom med stor tacksamhet.

Gert Hornwall

Politikens värdefördelning: Några teorifragment*

I Vetenskapen yrkar man med rätta på allvar och grundlighet; men klarhet och reda föreskedar man, man antar som Trosartiklar de lösaste Hypoteser, man lefver af phraser, man föredrar det enklaste, det trivialaste i ett slags Orakelspråk, och skrifver Vetenskapens Dagligt Allehanda – i chiffer. Man åberopar sig i de torraste speculationer på egna åskådningar, på visioner och hänryckningar som man fordom trodde tillhöra endast Profeter eller Skalder, men som nu blifvit äfven andra, mera prosaiska Naturers lott.

Esaias Tegnér

(Ulla Thörnqvist (red): Esaias Tegnér's tal. Del 1, s26)

Problemet

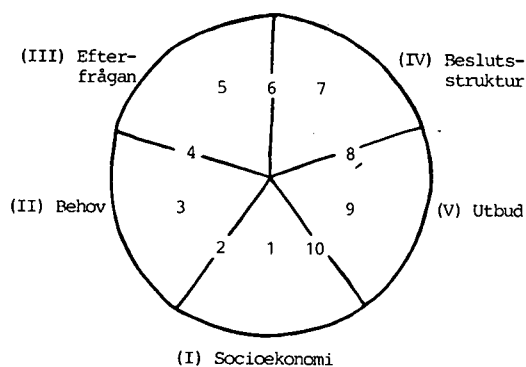
Tillväxten i den politiskt styrda värdefördelningen framstår i ett samtidshistoriskt perspektiv som en av 1900-talets mest betydelsefulla samhällsförändringar. Utvecklingen blir inte mindre dramatisk av att den kan beläggas för ett flertal länder vari värdefördelningen traditionellt anses marknadsstyrd. För svenskt vidkommande innebar detta vid 1970-talets mitt att drygt halva bruttonationalprodukten fördelades genom politiska beslut på central, regional och lokal nivå. Därmed hade den politiskt styrda värdefördelningen mätt som andel av BNP fördubblats på tjugofem år, – en remarkabel utveckling.¹ Icke desto mindre underskattas troligen tillväxten av den politiska värdefördelningen när den uttrycks för detta sätt. Medborgarnas liv i "helg och söcken" befinner sig idag sannolikt under större formell politisk tillsyn och kontroll än tidigare under 1900-talet.

I vilken omfattning denna "kvalitativa"² politiska värdefördelning tillvuxit är betydligt svårare att mäta. Möjligen är det senare en förklaring till den relativt ringa forskningen i ämnet.³ Detta begränsar något möjligheten att med litteraturens hjälp generellt bedöma vilka

faktorer som styr den politiska värdefördelningens omfattning och inriktning. Frågeställningen kan lämpligen studeras inom ramen för några övergripande infallsvinklar i studiet av den politiska värdefördelningen.

Infallsvinklar

Den politiska värdefördelningen har studerats ur en rad perspektiv. Efter omfattande litteraturgenomgångar summerar exempelvis Daniel Tarschys (1975a, 1975b) nio förklaringsmodeller; David Cameron (1978) finner "five types of explanation"; Alan Peacock och Jack Wiseman (1979) identifierar 33 förklaringsfaktorer som de sammanför till 6 grupper.⁴ I princip återfann dessa författare följande komponenter: (I) socioekonomi, (II) behovsstruktur, (III) efterfrågekomponenter, (IV) beslutsstruktur samt (V) utbudsfaktorer. Vad respektive komponent vanligen omfattar tas upp nedan. Sammanförs dessa komponenter som skett i figur 1, erhåller vi tio infallsvinklar i studiet av den politiska värdefördelningen. Inför den stundande framställningen, vars syfte är att granska några av de frågeställningar och problem respektive infallsvinkel genererar, är ett par påpekanden på sin plats. Forskare inom en rad discipliner har lämnat svar på frågan om vilka faktorer som styr eller, inte sällan, bör styra den politiska värdefördelningen. Varje försök att sammanfatta denna omfångsrika litteratur leder med beklaglig nödvändighet till förenklingar och förbiseenden. Läsaren bör inte heller vänta sig att genomgången utmynnar i ett entydigt besked i frågan. Framställningen leder således till fler frågor än svar, men det kan som bekant vara av värde att känna till de förra i vänta på de senare.

Figur 1 Några infallsvinklar i studiet av den politiska värdefördelningen

Socioekonomi – socioekonomi/behovsstruktur

"The welfare state is a major structural tendency of modern society. With economic growth all countries develop similar social security programs. Whatever their economic or political system, whatever the ideologies of elites or masses, the rich countries converge in types of health and welfare programs, in increasingly comprehensive coverage, and, to a lesser extent, in methods of financing"

summerar Harold Wilensky en studie av marknads- och centralstyrda ekonomier.⁵ Slutsatsen är markerat deterministisk. Den politiska värdefördelningens omfattning och inriktning bestäms av socioekonomiska faktorer, särskilt nationalinkomstens storlek. Välfärdsstatens framväxt är en ofrånkomlig konsekvens⁶ av tillväxten i rikedom. Påståenden av denna typ är legio i litteraturen om den politiska värdefördelningen. De baseras på mer eller mindre starka samband mellan offentliga utgifter och faktorer som per capita inkomst, urbanisering, befolkningsstruktur m.m. Även om förklaringsansatsens popularitet alltför sällan är en följd av teoretiska överväganden, utan mer dikteras av förekomsten av (kvantitativa) data⁷ kan dess resultat inte nonchaleras; utan tvekan är de uppräknade och andra socioekonomiska faktorer av betydelse för den politiska värdefördelningens omfattning och inriktning.

De statistiska sambandens innebörd är dock en fråga som vanligen förblir obesvarad inom ramen för den ensidigt socioekonomiska ansatsen. Utöver iakttagelsen att mer omfattande offentliga utgiftsprogram kräver en större resursbas, ceteris paribus, tillhandahåller synsättet få svar på problemet varför ekonomins resurser och individuella/kollektiva behov på politisk väg sammanfogas till ett bestämt utbud: "Clearly, more generous policies do not simply pop out when ecological development reaches a certain level."⁸

Studier som kombinerar socioekonomi och behovsstruktur, även om de senare vanligen avgörs utifrån de förra,⁹ representerar en mer fruktbar infallsvinkel. Resonemanget i denna litteratur kan sammanfattas: Med tilltagande social och ekonomisk komplexitet, främst en följd av industrialisering och urbanisering, genereras dels problem som kräver samfälliga åtgärder, dels resurser som medger att problemen angrips. Solomon Fabricant (1952), Erik Höök (1962) och Frederic Pryor (1968), för att nämna några, skildrar utifrån omfattande empiriska material hur problem- och resurstillväxten leder till växt i den politiska värdefördelningen.

Ansatsen reser välfärdsteoretiska frågor som i vilken omfattning tillväxten i rikedom skapar (negativa) grannskapseffekter och preferensförskjutningar. Utgör den politiska värdefördelningen ett komplement till eller ett substitut för marknadens värdefördelning? Omfattar

den förra främst "superior goods", dvs förskjuts efterfrågan generellt mot denna typ av "tjänster" när inkomsterna stiger? Författarna resonerar habilt kring dessa och närbesläktade frågor. Preferens- och behovsförskjutningar diskuteras ur ett orsak-verkan-perspektiv. Inför uppgiften att i de sannolika sambanden återfinna den yttersta orsaken till den politiska värdefördelningens utveckling tvingas man alltför ofta på reträtt. Infallsvinkelns blygsamma teoribildning anger inte vilken betydelse skilda faktorer ska tillmätas.

"These three factors (per capita inkomst, urbanisering, befolkningstäthet) together account for a little over 70 percent of the variance among states in per capita total expenditures . . . the chief cause of rising per capita expenditures would be rising income."

Solomon Fabricants huvudförklaring¹⁰ ovan har således ifrågasatts av senare forskning.¹¹ Den snabbt expanderande forskningen i ämnet har medfört ett betydande tillskott av "förklaringsfaktorer"¹² men ingen ökad enighet om hur svaren på de välfärdsteoretiska frågorna lyder.¹³ Det övergripande mönster studierna vanligen belagt, att socioekonomin och politikens utbud i någon mån korrelerar, har inte inneburit att infallsvinkelns generaliserande ambitioner utseende kräver att analyserna förskjuts från den aggregerade nivå som präglar ansatsen.¹⁴

En av infallsvinkelns svagheter är dess (utövers) oförmåga eller ovilja ("fetishisms with institutional details"¹⁵) att specificera de mekanismer varigenom behov omvandlas till efterfrågan; manipuleras av beslutsfattare för att i sinom tid omsättas i fungerande program.¹⁶ Problemet uppmärksammas men resulterar sällan i mer än korta anmärkningar, såsom hos Solomon Fabricant.

"Developments in other parts of the world also contribute to the expansion of government activity in the United States. A number of innovations in social legislation and standards in their application came from Europe".¹⁷

Utan att förneka de ekonomiska faktorernas betydelse pekar denna och liknande iakttagelser¹⁸ på behovet av kompletterande infallsvinklar som ställer politikens aktörer i centrum.

Ansatsens specifika svårighet, språnget från individuella behov till kollektivt (finansierat) utbud utgör grunden för ett annorlunda sätt att närma sig den politiska värdefördelningens problematik.

Behovsstruktur – behovsstruktur/efterfrågan

"That is, we ask if it is formally possible to construct a procedure for passing from a set of known individual tastes to a pattern of social decision-making, the procedure in question being required to satisfy certain natural conditions".

Kenneth Arrows fråga (1951:2), som han fö besvarar nekande, har stimulerat framväxten av ett kombinerat ekonomiskt-politiskt betraktelsesätt; public choice – studiet av den politiska värdefördelningen med ekonomins verktyg. Utifrån antagandet om individuell nytto-maximering söker man svaret på den klassiska välfärds-teoretiska frågan, "the problem of achieving a social maximum from individual desires" (a a:3). Till skillnad från traditionell välfärdsteori dras en mer skarp gräns mellan den politiskt styrda värdefördelningen, vanligen liktydig med den "offentliga" sektorn och den marknadsstyrda värdefördelningen.¹⁹ Boskillnaden grundar sig bl a på Arrows problem ovan samt iakttagelsen att den politiska värdefördelningens omfattning och inriktning inte tillfredsställande låter sig förklaras på sedvanligt ekonomiskt sätt; kollektiv finansiering av kollektiva nyttigheter ("public goods"), grannskapseffekter och "market failures",²⁰ dvs ingrepp i avsikt att komplettera eller återskapa marknadsmekanismerna. Politikens aktörer, väljare, valda och, inte minst i senare års litteratur, byråkratin tillskrivs en självständig betydelse för värdefördelningens omfattning och inriktning.

Knut Wicksell (1896) formulerade utgångspunkterna för åtskillig sentida public-choice-orienterad forskning kring problemet att korrekt avgöra väljarnas preferenser för kollektiva nyttigheter. I en berömd kritik av den dåtida finansteorin hävdade han bl a:

"If the individual is to spend his money for private and public uses so that his satisfaction is maximized, he will obviously pay nothing whatsoever for public purposes . . . whether he pays much or little will affect the scope of public services so slightly, that for all practical purposes he himself will not notice it at all. The utility and the marginal utility of public services . . . for the individual thus depends in the highest degree on how much the others contribute, but hardly at all on how much he himself contributes".²¹

Följaktligen gäller att i den mån kollektiva nyttigheter är förenade med kostnader för den enskilde kommer han/hon inte att efterfråga nyttigheten. Tvärtom förtigs, i vissa situationer möjligen också förvrängs, de "faktiska behoven" i avsikt att undgå kostnaderna för nyttigheter som om de produceras finns fritt tillgängliga. Det s k "freerider"/fripassagerar problemet är en realitet.²² Frågan har granskats närmare av Mancur Olson (1965). Hans resonemang leder till slutsatsen att krav på kollek-

tiva nyttigheter bara framställs i den mån de framgångsrikt förbinds med "privata" nyttigheter. "Allmänintresset" hävdas enbart i de fall "särintressen" kan tillfredsställas, vare sig det senare är en biprodukt av det förra eller ej.

Ansatsen uttalar sig främst om den politiska värdefördelningens inriktning och säger att denna i huvudsak ägnas mer eller mindre privata nyttigheter. Idealtypiskt förutsätter resonemanget att den presumtive fripassageraren har fullständig information, vilket är diskutabelt.²³ Härvid skiljer sig Anthony Downs (1960) från Wicksell och Olson:

". . . because it is such a complex and time-consuming task to acquire adequate political information, the electorate is chronically ignorant of the costs and benefits of many actual and potential government policies. It is my belief that this ignorance causes governments to enact budgets smaller than the ones they would if the electorate possessed complete information".²⁴

Till skillnad från Wicksells och Olsons teorier behandlar Downs' i första hand den politiska värdefördelningens omfattning. Relativt god kunskap om de skatter medborgarna har att erlagga i kombination med obefintlig kunskap om "nyttan" av den politiska värdefördelningen skapar ett kroniskt efterfrågeunderskott.²⁵ Skattebetalarna lider av en serviceillusion.

Den omvända situationen där beslutsfattaren lider av en "skatteillusion" har hävdats av bl a Wagner (1976). Härvid antas att väljarna/beslutsfattarna har bättre kunskap om den politiska värdefördelningens goder än om priset på dessa. Därmed utmynnar den politiska beslutsprocessen i en "överproduktion" av nyttigheter.²⁶ Teorifragmenten uttalar sig indirekt om värdefördelningens sammansättning. Downs' resonemang förutsätter att den främst består av kollektiva nyttigheter medan Wagner postulerar en "privat" bias.

Hypoteserna leder till frågor med anknytning till vårt övergripande problem: Vilken betydelse har skattesystemets utformning för medborgarnas villighet att efterfråga/finansiera kollektiva nyttigheter; är den politiska värdefördelningen i huvudsak inriktad på att tillfredsställa "särintressen"? Public-choice-skolans lösligt sammanfogade teorier ger utöver hänvisningen till individuell nytto-maximering inget entydigt svar på dessa och andra frågor.²⁷

Även om Alan Peacock och Jack Wiseman (1961) inte anlägger ett public-choice-perspektiv²⁸ så utgör medborgarnas skattepsykologi ett väsentligt inslag i deras teori om den politiska värdefördelningens bestämningsfaktorer. Peacock-Wisemans studie omspannar i stort sett hela den monetära politiska värdefördelningen i Storbritannien perioden 1890–1955. Materialet ger en-

ligt de båda författarna belägg för de offentliga utgifternas språngvisa utveckling. Dessa språng inträffar i samband med större samhällsliga kriser som krig och depressioner, det senare ex post Keynes kanske en föga uppseendeväckande iakttagelse. Av betydligt större intresse är att de offentliga utgifterna efter krisen inte återgår till sin långsiktiga förkristrend. Huvuddelen av "krisutgifterna" institutionaliseras och den offentliga utgiftskurvans skift uppåt blir bestående. Den sk "displacement"/förskjutningseffekten är ett faktum.

Författarna tolkar förskjutningseffekten i psykologiska termer. Vid "kriser" omdefinierar medborgaren sin "tolerabla" skattenivå och accepterar ett höjt skatteuttag. Skiftets fortbestånd motiveras emellertid av förändringar i synen på den politiska värdefördelningens legitimitet.²⁹ Åtaganden vilka tidigare ansetts falla utanför den politiska sektorns ansvarsområde, betraktas i "krisens" följd som naturliga delar av den politiska värdefördelningen. Ökad villighet att låta sig beskattas går hand i hand med en mer positiv syn på politiken som instrument för samhälllig värdefördelning; politikens efterfråge- och utbudsfunktioner har bringats i (tillfällig) jämvikt. Peacock-Wisemans förklaring har ömsom "bekräftats" och "förkastats" av senare forskning.³⁰ Invändningarna har bli gällt förskjutningseffektens existens och "krisernas" innebörd; utgör de en tidsmässig förklaring³¹ eller genererar de "nya" behov?³² Ytterligare invändningar kan riktas mot deras resonemang.³³

Detta till trots pekade Peacock-Wiseman på behovet av att beakta tröskleffekter i den politiska värdefördelningens utveckling, oavsett om dessa bör tolkas i termer av "kriser" eller ej.³⁴

Efterfrågan – efterfrågan/ beslutsstruktur

I likhet med Downs hävdar Peacock-Wiseman att den politiska värdefördelningen normalt är underdimensionerad. Medborgarna är fångna i serviceillusionen. Skilda beskrivningar av de svenska väljarna tecknar bilden av ett folk besatt av "julaftonsteomet".³⁵ I enlighet med Downs-Peacock-Wiseman poängteras skatteoviljan. Däremot, hävdar modellen, möter de politiska partierna obegränsade (utgifts-) krav från väljarna.³⁶ Skattebetalarna tar inte ställning till politikens utbud och kostnader i ett sammanhang.

Medborgarnas "efterfrågan" på politiskt beslutad värdefördelning har på svensk botten granskats av bla Zetterberg-Busch (1975).³⁷ Resultaten blottlägger en omfattande "efterfrågan" på politiskt fördelade nyttigheter i kombination med en positiv syn på politiken som fördelningsinstrument (skattevilja). Det senare är inte konsistent med "julaftonsteomet". Zetterberg-Buschs väljare har en till synes realistisk uppfattning om den politiska värdefördelningens möjligheter. Iakttagel-

sens allmängiltighet dras emellertid i tvivelsmål av andra studier.³⁸ Den enda säkra slutsatsen dessa intervjustudier tillåter är att medborgarnas preferenser inte utan svårighet kan omtolkas till bestämda krav på politiskt handlande.

Medborgarnas efterfrågan på mer eller mindre kollektiva goder förverkligas, för att tala med den svenska regeringsformen "genom ett representativt" statskick. I flertalet politiska system svarar folkets ombud för den faktiska efterfrågan. Arbetsdelningen aktualiserar en "röd "demokratiproblem"; vilka överväganden styr medborgaren i hennes valhandling; vilket mandat har ombudet: hur "representativ" och "responsiv" är representanten?

Är väljarnas krav på och stöd åt det politiska systemet över huvud taget av betydelse för den politiska värdefördelningens omfattning och inriktning? Anthony Downs' (1957) teoretiskt baserade svar är "ja": Väljarnas åsikter "bestämmer" såväl politikens form (partisystemet) som innehåll (besluten). Downs' väljare och valkandidater agerar i syfte att maximera sin egennytta. Den politik de förre efterfrågar kommer de senare att erbjuda och det faktiska utbudet bestäms av medianväljarna.³⁹ Detta följer av två antaganden. Dels besitter väljare och politiker "fullständig" information om utbud och efterfrågan. Dels agerar politikerna "solely in order to attain the income, prestige, and power which come from being in office This in turn implies that each party seeks to receive more votes than any other."⁴⁰

Betraktelsesättet förutsätter en kontinuerlig valrörelse.⁴¹ I likhet med den perfekt fungerande marknaden står exit-entry-funktionerna ständigt till väljarnas förfogande. Avviker "regeringen" från "medianpreferensen", går man en omedelbar politisk "konkurs" till mötes. Politikerna är fullständigt "responsiva" visavi väljarna, dvs saknar, åter i analogi med företaget på den perfekt fungerande marknaden, "makt" att självständigt formulera policies (sätta priser m m). Politikens entreprenörer är följaktligen offer för omnipotensfantasier.⁴² Downs avvecklar successivt postulatet om fullständig information bland väljare och politiker. Härigenom uppnår modellen viss realism. Samtidigt framträder informationsbristernas ödesdigra betydelse för demokratin; fullständig information hotar demokratins funktionsförmåga⁴³ medan informationsbrister försvårar en optimal politisk värdefördelning.

Downs' representativa demokrati kan liknas vid marknadens "monopolistiska konkurrens".⁴⁴ Varför detta relativt godartade tillstånd blir bestående är något oklart (jfr Dunleavy-Ward 1981, Wittman 1973). Dess konsekvenser för den politiska värdefördelningen enligt Downs har redovisats ovan.⁴⁵ Härvid postulerar Downs att politikens värdefördelning i huvudsak är av kollektiv

natur. Detta är inte till fullo konsistent med modellen. Utifrån antagandet om individuell nyttomaximering kan förväntas att väljarna i första hand efterfrågar privata nyttigheter. Härav följer också att partierna formar politikens utbud på sådant sätt att dess nytta tydligt framträder för väljarna medan kostnaderna döljs i ett komplicerat och svåröverskådligt finansieringssystem.⁴⁶ Teoris konsekvenser för den politiska värdefördelningens omfattning och inriktning uttrycks bättre av skatteillusionen.

Välvilligt tolkad tillåter teorin vilka informationsbrister som helst vilket i sin tur torde innebära att den politiska värdefördelningen kan komma att anta, inom vissa ramar, vilken omfattning och inriktning som helst. De insikter modellen genererar bör inte undanskymmas av detta faktum. Politikernas relativa "responsivitet" i kombination med konkurrensen om väljarna uppfordrar till politiska innovationer.⁴⁷ Informationsbrister och institutionella förhållanden⁴⁸ skapar tveksamhet om medianväljarnas inflytande över de politiska innovationernas utformning.⁴⁹

Politikens marginella utbud kan av dessa och andra skäl (se nedan) dikteras i enlighet med önskemål bland andra segment av "valmanskåren" vilket innebär att den politiska värdefördelningen sannolikt uppvisar en rad "skevheter", i.e. vissa politiska program är "underdimensionerade" medan andra är "överdimensionerade" i förhållande till medianväljarnas önskemål.⁵⁰

Downs' teori är ur demokratisk normativ synvinkel tilltalande: "Folket" talar om för "politikerna" vad de senare ska göra och "politikerna" gör "det". Empiriskt orienterad forskning tecknar en något annorlunda bild. Politikernas uppgift är att värva väljare för sin uppfattning, inte att välja uppfattning för att värva väljare: Den politiska värdefördelningens omfattning och inriktning följer av eliter definitioner av vad som är möjligt och önskvärt. Perspektivet återfinns bla i Valerie Bunces (1981) studie av "exekutivförändringar"⁵¹ i sju demokratiska och lika många östeuropeiska stater. Ekonomiska och politiska data från och med 1950 till och med början av 1970-talet ger enligt Bunce entydigt besked på frågan: "do new leaders make a difference"? Oavsett politiskt system följs förändringar i den politiska ledningen av signifikanta förskjutningar i den politiska värdefördelningens omfattning och inriktning.⁵²

Förklaringsansatsen är primärt elitistisk: "New leaders . . . introduce new policies because they want to, because their environment encourages them to do so, and because no one is really there to stop them."⁵³ Nya ledare innebär nya policyidéer och en ny syn på vilka politiska program som bör av- eller utvecklas. Skift i politikens utbud förutsätter dock inte ledarbyten. Också i de fall regeringsmajoriteten går kraftigt stärkt ur val-

kampen sker osedvanligt omfattande förändringar av den politiska värdefördelningen.⁵⁴ "Successionsprocesser" och demokratiernas valrörelser fungerar som klangbottnar för de politiska eliterna.⁵⁵ De genererar inspektionsprocesser (jfr Peacock-Wiseman 1961, Gupta 1967), dvs negligerade eller onoterade problem förs upp på politikens dagordning. Vid tiden för de nya makt-havarnas andra budget har deras beteende stabiliserats och andra drivkrafter gör sig gällande: "When power and desire for change are strong, innovation occurs; when the spirit is not willing and the flesh is weak, incrementalism comes to the fore."⁵⁶

Teorifragmentet har betydande likheter med Peacock-Wisemans förskjutningseffekt med den väsentliga skillnaden att förskjutningen inte genereras via krig eller depressioner. "Kriserna" är istället demokratins valrörelser och kommunistländernas "successionsprocesser". Vad som utgör skiftets grund förblir dock diskutabelt. Genereras de av den politiska processen per se eller speglar de mer djupgående samhällliga problem; präglas skiftet i första hand av "exekutivelitens" värderingar och önskemål eller är förskjutningarna resultaten av mer komplexa processer? Bunces elitistiska förklaringsansats är således inte oproblematiserad. Hennes försök att sammanföra marginalism och innovationer samt att söka förklaringen till de senare i valrörelser och successionsprocesser förtjänar icke desto mindre att beaktas.

Oavsett svaret på frågan "vem" som på detta stadium formulerar "dagordningen", väljare eller politiker, så återstår det auktoritativa beslutsfattandet. Därvid kommer statsvetenskapens klassiska studieobjekt, politikens beslutsstrukturer i fokus.

Beslutsstruktur – beslutsstruktur/utbud

Forskningen om politikens beslutsstrukturer har successivt ändrat tyngdpunkt under de senaste decennierna. Den juridiskt inspirerade frågan "hur styrs den politiska värdefördelningen" har kompletterats med "vem styr" och på senare år i den ekonomiska 0-tillväxtens slag-skugga, "går det över huvud taget att styra den politiska värdefördelningen"? En växlande litteratur beskriver hur "folkets ombud" snärjs av institutionella rutiner, en egensinnad byråkrati och intressegrupper, e.g Beck-Jørgensen 1981, Crozier m fl 1975, Olson 1982.

Inte minst byråkratins betydelse för värdefördelningens omfattning och inriktning har betonats. I motsats till Max Webers idealtypiska byråkrati som rationellt och effektivt fullgör sina "plikter" poängteras byråkraternas snäva perspektiv och handlingsförlamande rutiner ("trained incapacity"). Kritiken hävdar byråkratins passivitet och ovilja till handling. Som förklaring till den politiska värdefördelningens växt har ansatsen fått stå tillbaka för

teorin om den initiativrike och dynamiske byråkraten som strävar efter att maximera sin budget.

Synsättet återfinns hos Ludwig v Mises, Northcote Parkinson, Gordon Tullock och Anthony Downs men har främst uppmärksammats genom William Niskanens (1971) arbete. Byråkratens möjligheter till högre lön, biinkomster, makt m m är hävdar Niskanen, "a positiv monotonic function of the total *budget* of the bureau".⁵⁷ För byråkratin utgör den "offentliga" sektorns tillväxt således en "privat" nyttighet.⁵⁸ Institutionella förhållanden, framför allt avsaknaden av ett entydigt "vinstmål" och den konkurrens marknaden erbjuder tillåter byråkratin att frånga marginalkostnads- och intäktsprincipen. Byråkratins budgetmaximerande strävan resulterar i en "överproduktion" av mer eller mindre kollektiva nyttigheter.⁵⁹ Dess omfattning beror på byråkratins förmåga att exploatera sitt informationsöverskott visavi uppdragsgivarna/politikerna:

"... there is usually a great disparity in the relative information available to the sponsor and to the bureau . . . As a rule . . . a bureaucrat will know a great deal more about the factor costs and production processes for the bureau's services than will the officers of the sponsor organization . . . a bureaucrat has a stronger relative incentive and can work full time to obtain the information relevant to his position (and obscure information relevant to the sponsor . . .) Although the nominal relation of a bureau and its sponsor is that of a bilateral monopoly, the relative incentives and available information, under most conditions, give the bureau the overwhelmingly dominant monopoly power".⁶⁰

Niskanens hypotes har prövats: Maximerar verkligen byråkrater "sin" budget? En låt vara begränsad sammanställning av forskningsresultat tyder på att så inte är fallet eller att byråkraten har ringa framgång i sin strävan.⁶¹ Oaktat svaret är byråkratin en potentiell kraft bakom den politiska värdefördelningens omfattning och inriktning. Utan att man – som Niskanen – behöver tillskriva byråkratin ett informationsmonopol utgör dess kunskap om förhållanden inom organisationen och bland dess "klienter" en mycket väsentlig grund för det politiska beslutsfattandet. Byråkratins möjligheter att agera som egensinnade entreprenörer ska således inte underskattas.⁶² Samtidigt är byråkratins vilja och förmåga till förändring av den politiska värdefördelningens omfattning och inriktning betydelsefull för politikernas möjligheter att utveckla och genomföra nya policy-idéer. Hur samspelet mellan dessa och andra aktörer de facto gestaltar sig och vad resultatet vanligen blir står i centrum för den på senare år kanske mest uppmärksammade teorin om politikens värdefördelning – marginalismen.⁶³

Den politiska värdefördelningen förändras regelbundet och "marginellt": "Democracies change their poli-

cies almost entirely through incremental adjustments. Policy does not move in leaps and bounds."⁶⁴ Detta är en följd av två iakttagelser eller postulat. För det första kännetecknas beslutsfattandet av metodmarginalism.⁶⁵ Den politiska värdefördelningen in toto tas aldrig upp till diskussion i avsikt att genomföra vittgående förändringar. Debatten begränsas till den politiska värdefördelningens marginaler medan dess fundament lämnas obeaktade. Skälen härför är flera och rör såväl beslutsfattarnas intellektuella och ekonomiska resurser som frånvaron av en objektiv samhällelig välfärdsfunktion.⁶⁶

Politikerna har varken mandatet eller kapaciteten att genomdriva större förändringar.⁶⁷ Inför en komplicerad verklighet med oklara och skiftande mål styr beslutsfattaren med små steg bort från ett önskat tillstånd snarare än mot ett övergripande mål.⁶⁸ Beslutsfattandet är rutinerat och vägleds av tumregler baserade på erfarenheter från liknande situationer. Få och i förhållande till den etablerade verksamheten marginellt avvikande alternativ beaktas. Beslutsprocessen är segmenterad, men också fragmenterad. Ett stort antal aktörer deltar vars intressen leder dem att fokusera på skilda delar av den politiska värdefördelningen. Marginalismens andra postulat är således arbetsfördelning eller processmarginalism⁶⁹ enligt principen "where you stand depends on where you sit":

"Groups and government decision makers become watchdogs for values they fear will be neglected by others, and each decision maker develops great sensitivity to certain lines of consequence and becomes more competent to explore them than others for whom they are incidental to other objectives and values".⁷⁰

I pluralismens smältdegel formas "särintressen" till "allmänintresset" enligt principen quid pro quo med resultatet att politikens utbud i små steg justeras mot ett "paretooptimum".⁷¹ Politikens preferens- eller välfärdsfunktion växer således fram genom en visavi marknaden mer utpräglad förhandlingsprocess: "Sovereignty exists in the eye of the person outside government, contemplating its power. Inside government, there is very little sovereignty, only rivals and allies."⁷² Aktörernas företrädesvis institutionellt bestämda förhandlingsstyngd sammanvägs segmenterat och fragmenterat. Att politikens utbud ur den "rationelle" betraktarens synvinkel ej sällan antar form och skepnad av lapptäcken, dvs löst sammansatta program vilka sinsemellan i vissa fall kan verka kontraproduktivt, är mot denna bakgrund förståeligt.⁷³

Stabiliteten i process- och metodmarginalismerna är med andra ord avgörande för om politikens värdefördelning förändras på föreskrivet sätt. Teorin har rönt betydande uppmärksamhet och dess giltighet "bekräftats"

av en rad studier.⁷⁴ Kritiker saknas dock inte. Bland annat har anförts att teorin saknar explicita kriterier för marginalernas variationsvidd, att omgivningens betydelse underskattas samt att teorin är "apolitisk".⁷⁵

Problem kan inte alltid lösas "marginellt". Små steg, vare sig de tas i snabb eller långsam takt utmynnar i intet: "Against great evils small remedies do not produce small results. They produce no results at all."⁷⁶ En rad studier vittnar också om att politikens beslutsfattare emellanåt bryter sig ut ur marginalismens tvångströja och tar ett "stort" steg. Frågan är således vad som undanröjer eller försvagar ett "marginalistiskt" beslutsfattande? Mot bakgrund av relativt betydande förskjutningar i den politiska värdefördelningens omfattning och inriktning finner Davis m fl (1966) anledning framhålla:

"It is apparent that deviancy grows in years of political change: in 1948 the Republican 80th Congress made a determined effort to reduce appropriations submitted by the Democratic President; the years 1953 through 1955 mark the beginning of Eisenhower's Presidency; the large number of deviant cases in 1962 and 1963 are related to the accession to office of Kennedy and Johnson The occurrence of most changes of decision rules at a change in administration indicates that alterations in political party and personnel occupying high offices can exert some (but not total) influence upon the budgetary process".⁷⁷

Stabiliteten i process- och metodmarginalismerna rubbas bl a till följd av politiska förskjutningar. Det är mindre självklart att politikens majoriteter måste skifta för att nya frågor och synsätt ska vinna gehör. Teorins betoning av hänsyn till alla "relevanta" intressen torde innebära att också mindre förskjutningar till förmån för exempelvis tidigare orepresenterade intressen kan få konsekvenser för politikens utbud.

Vad teorin inte utsäger är vilka effekter skilda partimajoriteter får för värdefördelningen. Genererar de systematiska olikheter i den politiska värdefördelningens omfattning och inriktning? Studier av värdefördelningens variationer bland USA:s delstater gav ett första besked. Politikens form⁷⁸ var av underordnad betydelse för dess utbud.⁷⁹ Påståendet har successivt nyanserats och kvar står iakttagelsen att ekonomiska resurser drar gränser, vars påtaglighet synes skifta mellan olika "sakområden",⁸⁰ för politikens möjligheter att erbjuda mer eller mindre kollektiva goder. Hårtill kommer förhållanden som decentraliserad – centraliserad beslutskompetens,⁸¹ valsystemets konstruktion och mandatperiodernas längd⁸² m m som försvårar eller befrämjar visst politiskt agerande. Den politiskt påverkbara marginalen varierar således mellan olika politiska system oavsett de socioekonomiska förhållanden.

Marginalernas förekomst har dokumenterats av en

rad studier som också belägger den politiska viljans betydelse. Beträffande makroekonomisk politik konstaterar Hibbs:

"The general conclusion of the study is that the macroeconomic policies pursued by left- and rightwing government are broadly in accordance with the objective economic interests and subjective preferences of their class-defined core political constituences Macro-economic outcomes, then, are not altogether endogenous to the economy, but obviously are influenced to a significant extent by long- and short-term political choices".⁸³ Förskjutningar i serviceutbudets omfattning och inriktning leder Bunce till följande påståenden:

"In those elections which ushered in the most leftist party, budgetary change is large; where rightist parties won, however, it is much smaller New leaders of the left . . . tend to pump up social welfare areas more . . . than do new leaders of the right".⁸⁴

Utifrån ett mycket detaljerat material om den lokala värdefördelningens omfattning och inriktning summerar Johansson bl a:

"Ett flertal mått (inklusive totalmått) pekar mot högre serviceaktivitet vid socialistisk än vid borgerlig majoritet I ett par avseenden går den politiska majoritetseffekten åt andra hållet . . . borgerliga majoriteter är något mer aktiva inom verksamhetsområden med starkt tekniskt inslag De socialistiska blockens större engagemang inom det i vid mening sociala fältet kan och bör naturligtvis ses i ett historiskt-ideologiskt perspektiv".⁸⁵

Maktskiftet eller majoritetsförskjutningar utgör således skift eller förskjutningar i synen på var de politiskt påverkbara marginalerna återfinns och hur de bör exploateras. För ett ögonblick befinner sig en osedvanligt stor del av den politiska värdefördelningen i stöpsleven. Etablerade program kan komma under förnyad prövning samtidigt som nya problem och lösningar förs upp på politikens dagordning.⁸⁶

Även om dessa förändringar i förhållande till den politiska värdefördelningens totala omfång oftast synes vara av marginell karaktär vid beslutstillfället har de inte sällan resulterat i att värdefördelningens "bas" inom en relativt kort tidsrymd omgestaltats påtagligt. Att initiera nya program, vilket under efterkrigstiden till dags datum förefaller vara politikens dominerande uttrycksform, har eftertryckligt bidragit till den politiska värdefördelningens växt av minst två skäl. För det första: Nygrundade verksamheter förefaller i ett kort tidsperspektiv vara betydligt mer "fertila"⁸⁷ visavi åtaganden av äldre datum.⁸⁸ För det andra: De framstår i ett längre tidsperspektiv som dynamiskgenererande; nya åtaganden öppnar

dörren för (expansiva) förändringar av äldre mer eller mindre närbesläktade verksamheter samtidigt som de banar vägen för ytterligare åtaganden av nydanande karaktär. För amerikanskt vidkommande har detta bli inneburit:

"The new programs undertaken since the midfifties have exerted a substantial influence on the growth of Federal non-defense spending in the intervening years and represent a significant factor in current budgetary levels. These new programs . . . have been for the most part piled on top of existing programs and activities. Moreover, they have been accompanied by legislative extensions increasing the costs of older programs, and by large new programs financed through the trust funds . . . In the period of the sixties, particularly since 1965, there has been a significant acceleration in the rate at which new programs have been created. Further, these newer programs are broader in scope than most programs introduced in earlier years".⁸⁹

Politikens marginaler förefaller att förtjäna mer än marginellt intresse!

Utbud – utbud/socioekonomi

Industrins produktionsstruktur möjliggör rationaliseringar och innovationer i effektivitetshöjande syfte. Motsvarande åtgärder är inte möjliga att genomföra inom den mer arbetskraftsintensiva tjänsteproduktionen. Under förutsättning att industrins produktivitetvinster kommer de anställda till godo i form av exempelvis högre löner och att de "offentliganställdas" löneutveckling är följsam expanderar den politiska verksamhets andel av nationalprodukten utan beslut om förändringar av ambitionsnivån. Påståendet framförs inte sällan av politikens praktiker som förklaring till den "offentliga" sektorns växt.⁹⁰ I vetenskapligt sammanhang har framför allt William Baumol (1967) hävdad hypotesen som huvudförklaring till den politiska värdefördelningens expansion.

Empiriska studier tyder dock på att ansatsens förklaringsvärde knappast berättigar till denna position.⁹¹ Teorin implicerar bli att skalfördelar är i stort sett icke-existerande i den "offentliga" tjänsteproduktionen samt att kapitalkvoten är lägre än i den "privata sektorn". De resultat olika skalstudier avsatt tyder på att någon form av skalfördelar (economics of scale) finns⁹² även om det är oklart var (verksamhetsområden & verksamhetsintervall) och hur betydande de är.⁹³ Beträffande kapitalintensiteten pekar vissa data på att denna, tvärtmot teorins antagande är högre inom den "offentliga" tjänsteproduktionen versus jämförbara "privata" verksamhetssektorer.⁹⁴ Iakttagelserna drar teorins grundantaganden i tvivelsmål; att den politiska värdefördelningens

utveckling i första hand är produktionstekniskt betingad⁹⁵ samt att det politiska beslutsfattandet lider av en "non-innovativ" bias.⁹⁶

En närbesläktad ansats behandlar den politiska värdefördelningen i termer av "ägarförhållanden". Härvid har likartade verksamheter i "privat" och "offentlig" regi kontrasterats i syfte avgöra om effektivitetsskillnader föreligger. Studierna indikerar vanligen att effektiviteten är (något) lägre när verksamheten bedrivs i "offentlig" regi.⁹⁷ Resultatet torde i flera fall (men inte i alla) vara en konsekvens av att effektivitetsbegreppet definierats marknadsekonomiskt. Man tenderar bortse från att motivet för att verksamheten bedrivs politiskt ofta är att förverkliga målsättningar vilka i större eller mindre grad avviker från de på marknaden dominerande. Effektivitetsvärderingen bör således ske utifrån den politiska värdefördelningens politiska målsättningar med uppenbara konsekvenser för vad som bör stå i centrum för analysen.⁹⁸

Frågeställningar som knyter an till politikens "input" och "outcome"-aspekter har inom politologin stått tillbaka för "input – output"-studier. Att politikens värdefördelning resulterar i de sociala och ekonomiska effekter man eftersträvar har vanligen tagits för givet. Politikens förmåga att etablera andra och från marknaden avvikande konsumtionsmönster ifrågasätts emellertid av Winander (1975). Politikens utbud konsumeras i enlighet med med "Director's Law",⁹⁹ dvs kommer främst medelklassen till godo. Motsvarande resultat rapporteras av amerikanska forskare som i likhet med Winander granskat den lokala politiska värdefördelningen; serviceutbudet har en "pro-rich"-inriktning.¹⁰⁰

Iakttagelserna är troligen inte giltiga för den politiska värdefördelningen in toto. Studiernas koncentration på den lokala politiska värdefördelningen säger självfallet inget eller mycket litet om konsekvenserna av den regionala och nationella värdefördelningen bli på grund av den arbetsfördelning som vanligen råder mellan nivåerna. Valet av studienivå skjuter bestämda policies i förgrunden. Analyser av den lokala värdefördelningen har oftast inneburit att skol-, fritids- och kulturutbudets konsumenter ställts i centrum. Medelklassens överrepresentation i dessa sammanhang är inte förvånande. Värdefördelningens "pro-poor"-inriktning dokumenteras bättre i studier av den regionala och nationella värdefördelningen, i.e. sjukvård, socialvård, arbetsmarknadspolitik.¹⁰¹ Detta till trots indikerar en mycket försiktig bedömning av ansatsens resultat att den politiska värdefördelningen åstadkommer blott marginella förändringar av de marknadsbestämda konsumtionsmönstren,¹⁰² åtminstone på kort sikt. Att dessa marginella effekter kan vara av stor betydelse för den enskilde är knappast nödvändigt att understryka.

Teorier om den politiska värdefördelningens långsiktiga sociala och ekonomiska konsekvenser utmynnar inte sällan i påståenden om vilken eller vilka funktioner politiken fullgör. Ansatsen återfinns i marxistisk inspirerad forskning om den "offentliga" sektorn, e.g. Gough 1979, O'Connor 1973. Exempelvis hävdar Forsman:

"Den offentliga sektorns funktion i ett kapitalistiskt system är att möjliggöra detta systems reproduktion och tillväxt".¹⁰³

Politikens värdefördelning kompletterar den marknadsbestämda under betoning av ömsesidig betingning; marknads funktionsförmåga är avhängig politikens. För systemet nödvändiga funktioner som marknaden inte kan eller "vill" fullgöra ombesörjs på politisk väg. Politikens utflöden är friktionsdämpande men också friktionsskapande då de innebär ingrepp i marknads resursallokering. Utvecklingen förmedlas således i första hand, hävdar man, via partier vars ideologier ställer dem i harnesk till marknaden som fördelningsinstrument. Kapitalackumuleringen är den avgörande bestämningsfaktorn för politikens värdefördelning:

"Within these constraints there is room for manoeuvre, for competing strategies and policies. There is scope for the various organs of the state to initiate policies, to reverse them, to make choices and to make mistakes".¹⁰⁴

Var politikens marginaler återfinns och hur de bör utnyttjas bestäms av ekonomin. Synsättet är beaktansvärt kanske främst genom att framhäva den "offentliga" sektorns politiska karaktär och den politiska värdefördelningens dubbla "natur".

Marxismens helhetssyn i kombination med postulaten om strukturernas interdependens och funktionalism innebär de facto ett struktur-funktionalistiskt betraktelsesätt.¹⁰⁵ Synsättets svagheter är numera väl kända.¹⁰⁶ Risken för tautologiska "förklaringar" är betydande; systemets blotta existens leder alltför ofta till slutsatsen att den postulerade funktionen fullgörs av den utpekade strukturen. Hur förändringar i den ena och/eller den andra strukturen ska tolkas underlättas knappast av teorins dualism; vilken eller vilka förändringar innebär totalt sett en förstärkning/försvagning av systemets kapacitet? Synsättets generaliserande förmåga undergrävs om strukturell/funktionell "ekvivalens" förekommer, vilket torde vara fallet såväl inom som mellan system med en minsta gemensam nämnare.

Synsättet har kritiserats också av forskare inom den marxistiska traditionen, e.g. Foley 1978, Przeworski-Wallerstein 1982. De alternativ som framförts har vanligen inneburit att funktionalismen draperats i den politiska ("klass"-) kompromissens klädedräkt samtidigt som ändamålsenligheten problematiserats.¹⁰⁷

Helhetssynen och ett visst mått av funktionalism återfinns även i studier utanför marxismens strömfåra. David Camerons (1978) analys av skattenivåns utveckling i arton OECD-länder perioden 1960–1975 är ett notabelt exempel. Studien utmynnar i en relativt komplex modell för den "offentliga" sektorns expansion. Dess huvudkomponent är ekonomins öppenhet uttryckt i exportens – importens andel av nationalprodukten. En begränsad hemmamarknad framtvingar industriell koncentration (skalekonomi) för konkurrens på världsmarknaden vilket i sin tur underlättar facklig och politisk mobilisering av arbetskraften. I syfte att bevara företagets konkurrenskraft tillgodoses standardutvecklingen i stor utsträckning via politiska beslut på nationell nivå. Den politiska värdefördelningens omfattning och inriktning följer av politisk-ekonomiska strävanden att bevara industrisysselsättningen utan att acceptera de konsekvenser detta får för den samhälleliga värdefördelningen.

Reanalyser av Camerons data har inte förvånande inneburit att ytterligare faktorer adderats till modellen och kausalitetsordningen reviderats.¹⁰⁸ Den öppna ekonomins hypotes har således i likhet med övrig teorifragment som diskuterats ovan ifrågasatts från en rad utgångspunkter.¹⁰⁹

Vilka den politiska värdefördelningens bestämningsfaktorer är och hur de samverkar i formatet av politikens utbud lär förbli ämnen för dispyter. En ledande forskare inom genren politisk ekonomi, Richard Musgrave får summera "the current state-of-the-art":

"The evidence remains puzzling and in need of further explanation, including greater emphasis on . . . noneconomic factors".¹¹⁰

Implikationer

Teorier som tillfredsställande beskriver och förklarar värdefördelningens generella såväl som specifika karaktäristika saknas. Teoriutbudet vittnar i hög grad om den politiska värdefördelningens komplexitet. Förklaringsansatserna uppmärksammar skilda aspekter av politikens värdefördelning. Därmed är det föga förvånande att svaret på frågan vilka faktorer som styr värdefördelningens omfattning och inriktning gets olika utformning. Detta understryker vikten av att formulera hypoteser i nära anslutning till teoretiskt snarare än praktiskt (e.g. budgettitlar) bestämda delar av den politiska värdefördelningen.¹¹¹

Teorifragmentens empiriska giltighet har företrädesvis prövats statistiskt. De härvid blottlagda sambandens innebörd bör specificeras¹¹² varvid de organisationsstrukturer och processuella mekanismer¹¹³ genom vilka politiken har att verka bildar naturliga utgångspunkter för politologisk teoribildning om den politiska värdeför-

delningens bestämningsfaktorer. Oförmågan att avtäckta de politiska strukturernas och aktörernas betydelse för den politiska värdefördelningens utveckling torde i någon mån kunna återföras på oförmåga att skilja politikens marginaler från dess bas. Marginalernas betydelse för värdefördelningens utveckling bör studeras närmare i syfte att bättre bestämma det politiska beslutsfattandets restriktioner. Den politiska värdefördelningen förändras uppenbarligen inte enbart marginellt. Mer eller mindre radikala förändringar av etablerade verksamheter genomförs eller för politiken tidigare främmande verksamheter initieras. Det är av särskilt intresse att studera faktorer som befrämjar eller motverkar skift i den politiska värdefördelningens omfattning och/eller inriktning.

Implikationerna ställer *politikens innovationer* i centrum för vårt intresse.

Stephan Schmidt

Noter

- * Uppsatsen har utarbetats inom projektet *Pionjärer, efterföljare och avvaktare*, lett av Leif Johansson, Statsvetenskapliga institutionen vid Lunds universitet. Forskningsprojektet stöds sedan årsskiftet 1981/82 av Riksbankens Jubileumsfond. Författaren tackar Leif Johansson och Torbjörn Vallinder för värdefulla påpekanden. Uppsatsens brister åvilar självfallet restlöst undertecknad.
- ¹ Rose – Peters 1978:67. De metodiska och tekniska problemen förknippade med denna typ av statistik lämnas här åt sidan, jfr Gustafsson 1976:40 ff, Bird 1970:20 ff. Exempelvis hävdar Beck 1976 att den "offentliga" sektorns andel av BNP i reala termer sjunkit i ett flertal västländer under perioden 1950–70. Beck noterar dock: "Of the five countries (Denmark, Finland, Irland, USA, Sverige) with an expanding public sector, in real terms, only Sweden can be said to have experienced a substantial increase over the period – from 23 to 33 %". aa:18, parenteser här. Beck 1979 utvidgar dock gruppen av expansiva länder något.
- ² Värdefördelning som inte kommer till uttryck i statistiken över politikens konsumtion, investeringar och transfereringar.
- ³ Jfr dock Bennett-Johnson 1980a, kap 3, Lowi 1972, Tarschys 1978.
- ⁴ Jfr även Bennett-Johnson 1980a, kap 4, Bird 1979:9, Kirilin-Erie 1972, Klein 1977, Roslin 1972, Simeon 1976.
- ⁵ Wilensky 1975:86, jfr Pryor 1968:285f.
- ⁶ E g Wilensky 1975:16.
- ⁷ Wilensky 1975 är härvidlag ett utmärkt exempel.
- ⁸ Hofferbert 1966:465.
- ⁹ Jfr Godwin-Shepard 1976.
- ¹⁰ Fabricant 1952:123/136, parenteser här.
- ¹¹ Se tex Hofferbert 1966, Murray 1981:120 ff.
- ¹² Imponerande förteckningar återfinns i Bird 1970:42 och framför allt Pryor 1968:53 f.
- ¹³ Forskningen kring dessa problem utformas inte sällan som angrepp på eller stöd för delar av teorin om den politiska värdefördelningens "lagbundna" tillväxt bland "progressiva" nationer som formulerades av den tyske nationalekonomen Adolf Wagner under slutet av 1800-talet. För en översikt bland frågor och svar, se Bennett-Johnson 1980a, kap 4, Bird 1970, ssk kap 4, Bird 1971, Gandhi 1971, Pluta 1979, Pryor 1968:50ff, app E-5:455 ff.
- ¹⁴ Jfr Pryor 1968:292.
- ¹⁵ A a:287.
- ¹⁶ Jfr Bird 1970:10, 93, Munns 1975.
- ¹⁷ Fabricant 1952:147. Försök till politiska analyser rapporteras av Pryor 1968:455, "an attempt . . . ended in failure". Andra forskare inom ansatsen blir mest förvånade när de finner samband mellan politiska faktorer och politikens utbud, e g Murray 1981:passim.
- ¹⁸ E g Collier-Messick 1975, Eystone 1977, Flora-Heidenheimer (eds) 1981, Gray 1973, Gupta 1969:37, Harisalo 1982, Johansson 1982, Karvonen 1981, Klingman 1980, Meidner-Hedborg 1974:73, Walker 1969, 1971.
- ¹⁹ Med en viss förenkling kan vi säga att traditionell välfärdsteori (e g Höök 1962:54, Murray 1981: passim) skiljer den politiska från marknadens värdefördelning enbart på basis av "betalningsmetoden".
- ²⁰ Jfr Buchanan 1977, Downs 1967:32ff, Mueller 1976, Musgrave 1969, ssk kap 1. En instruktiv diskussion återfinns i Myhrman 1980. Kollektiva nyttigheter (public goods): odelbara och inklusiva nyttigheter där X' konsumtion av nyttigheten inte reducerar Y:s konsumtionsmöjlighet.
- ²¹ Wicksell 1896:81f.
- ²² Dvs en teoretisk realitet; studier av allmänhetens vilja att finansiera kollektiva nyttigheter tyder på att problemet inte sällan överdrivits. Svagare versioner av hypotesen får dock stöd, se Marwell-Ames 1981, Sparre Nilson 1981.
- ²³ Olson har kommenterat denna kritik i senare upplagor av sin skrift, jfr även litteraturen i not 22 ovan.
- ²⁴ Downs 1960:541.
- ²⁵ Downs 1960 ex 544, 556.
- ²⁶ "Skatteillusionen" "bekräftas" av Goetz 1977. Pommerhne-Schneider 1978, West-Winer 1980 men avvisas av bl a Li-Lorenzo 1982, Munley-Greene 1978.
- ²⁷ För en kraftig kritik av det ekonomiska betraktelsesättets kapacitet i dessa sammanhang, se Downs-Larkey 1979. Artikeln kan lämpligen balanseras med Riker 1977.
- ²⁸ "our sole 'political' proposition are that governments like to spend more money, that citizens do not like to pay more taxes, and that governments need to pay some attention to the wishes of their citizens", Peacock-Wiseman 1961:xxiii.

- ²⁹ A a:63 ff.
- ³⁰ Se Peacock-Wiseman 1979, Bird 1970:109ff.
- ³¹ Utgångspunkt för bl a Bird i dennes kritik, ibid.
- ³² Utgångspunkt för bla Rodriquez i dennes kritik, 1980:202ff.
- ³³ Forsman 1979:67ff diskuterar relativt utförligt teorins svaga och starka sidor, med betoning på det förra. Här vill vi enbart understryka att de roller politikens aktörer tilldelas av författarna, jfr not 28 ovan, inte framstår som helt trovärdiga. Rollistan är knappast heller komplett. Jfr vidare kritiken av Downs som delvis äger giltighet också för Peacock-Wiseman.
- ³⁴ Enrique Rodriquez' studie (1980) av "drivkrafterna bakom de offentliga inkomsternas utveckling i Sverige" bekräftar på ett allmänt plan Peacock-Wisemans förskjutningsteori (jfr dock även Gupta 1967). Begreppet "kris" omfattar hos Rodriquez ett vidare fält av sociala företeelser och återförs av författaren på ekonomiska spänningar.
- ³⁵ Åkerman 1976.
- ³⁶ Jfr Rodriquez 1980:207.
- ³⁷ Styrkan med Zeterberg-Buschs studie är att väljarnas (IP) efterfrågan "prisrelaterats". "Priset" är tillväxten i ekonomin, möjligen ett trubbigt mått, som IP hade att fördela mellan olika användningsområden, jfr Mueller 1968.
- ³⁸ E g Citrin 1979, Mueller 1968, Sannerstedt 1981:131. Tyvärr är resultaten svåra att jämföra p g a olikheter i frågekonstruktioner m m.
- ³⁹ Downs 1957:52, 69, 73 m fl.
- ⁴⁰ A a:28/30f.
- ⁴¹ Jfr Breton 1974:51f. Downs förnekar den permanenta valrörelsen, 1957:51f. Alternativet är att alla frågor aktuella vid "valet" och de som kommer att aktualiseras under mandatperioden medvetet omfattas av valhandling. Vi betvivlar att Downs avser detta med begreppet "fullständig" information.
- ⁴² Teorins implikationer för den politiska värdefördelningen får intressant nog visst stöd i bl a Pommerehnes 1978 studie av schweizisk direkt demokrati. Inte förvånande brukar schweiziska politiker beklaga sin maktlöshet.
- ⁴³ Downs 1957:62.
- ⁴⁴ Partierna erhåller ett visst utrymme för självständigt agerande. Slutsatsen formuleras av Downs 1957 på bl a följande sätt: "if voters behave rationally, vote-maximizing parties will be relatively honest about keeping their promises when elected, and their policies will be relatively consistent over time", a a:296, se även ex 113.
- ⁴⁵ Downs 1960, se även 1957 ssk kap 10.
- ⁴⁶ Jfr Klein 1976:405. För belägg rörande de två propositionernas giltighet, se ex Beck 1981, Rodriquez 1980.
- ⁴⁷ Downs 1957:70 m fl. Vissa data om politikens utbud under olika former av politisk konkurrens stödjer hypotesen, e g Jennings 1979, Tompkins 1975, Wilensky 1981:345, 368f, Wright 1975.
- ⁴⁸ Dessa faktorer hänger sannolikt intimt samman, se Pommerehne-Schneider 1978.
- ⁴⁹ Medianväljarteoremets giltighet är och kommer sannolikt att förbli föremål för mycket diskussion. Av särskilt intresse i detta sammanhang är Romer-Rosenthals 1979 kritiska översikt av medianväljarlitteraturen.
- ⁵⁰ Jfr Goodin 1982. Resonemanget implicerar att service resp skatteillusionen är olämpliga att applicera på den politiska värdefördelningen in toto.
- ⁵¹ Byte på stats-, premiärminister- respektive presidentpost.
- ⁵² I första hand hälso-, utbildnings- och socialvårdsprogrammen.
- ⁵³ Bunce 1981:252. Jfr Lowi 1963.
- ⁵⁴ Bunce 1981:79ff. Däremot leder en reducerad majoritet till färre/mindre förändringar i den politiska värdefördelningen.
- ⁵⁵ Jfr a a:225, 238, passim.
- ⁵⁶ A a:217. Bunces synsätt är starkt präglad av amerikansk politisk tradition, jfr presidentens "smekmånad" med kongressen, ofta anförd av förf som mönster. Hennes "skiftresultat" har dock bekräftats av andra studier, e g Gould-Roweth 1978 omfattande brittiska data för ung motsv period, men också tillbakavisats, e g Burstein 1979 omfattande USA-data för perioden 1941-1976.
- ⁵⁷ Niskanen 1971:38.
- ⁵⁸ Resonemanget förutsätter att verksamheten i huvudsak skattefinansieras, jfr Klein 1976, Kristensen 1980.
- ⁵⁹ Niskanen 1971:62 ff.
- ⁶⁰ A a:29 f, se även a a, kap 14.
- ⁶¹ Några axplock: Borcharding 1977b besvarar frågan med "ja", Cowart 1976 ger hypotesen i modifierad form visst töd, medan Breton-Wintrobe 1975, Green-Munley 1979, McGuire 1981, Peacock 1978 från olika utgångspunkter svarar "nej". Jfr även Beck 1981:4f, 34, Bennett-Johnson 1980a, kap 2. Hårtill kan läggas att Niskanens modell givet nyttopostulater förefaller något naiv. För en mer stimulerande diskussion om byråkratins interna preferensstruktur, se Wolf 1979.
- ⁶² Jfr Downs 1967:198f, Downs 1976:10, 27, 74, Natchez-Bupp 1973, Romer-Rosenthal 1978.
- ⁶³ Framställningen bygger på Braybrooke-Lindblom 1963, Davis m fl 1966, 1974, Dempster-Wildavsky 1979, Lindblom 1959, 1965, 1979, Wildavsky 1975. Lindblom 1959:84.
- ⁶⁴ Begreppet från Dempster-Wildavsky 1979.
- ⁶⁵ För en sammanfattande diskussion av dessa och andra skäl, se t ex Braybrooke-Lindblom 1963:113ff.
- ⁶⁷ Lindblom 1965:255. Tyvärr är författaren något oklar i sin beskrivning av vilket mandat representanten har, jfr a a:351f.
- ⁶⁸ Braybrooke-Lindblom 1963:102.
- ⁶⁹ Begreppet från Dempster-Wildavsky 1979.
- ⁷⁰ Braybrooke-Lindblom 1963:129, jfr även Lindblom 1959:85, 1965:151 passim, Davis m fl 1966:530, 1974:419.

- ⁷¹ På denna punkt är Lindblom 1965 inte övertygande, a a:280ff. Jfr tex Gershuny 1981, Hjern-Lundmark 1979, Lindblom 1977, NOU 1982/3.
- ⁷² Wilson-Rachal 1977:13. Här bör infogas att den politiska preferensfunktionen är ett utflöde av processer vilka relativt marknadens fördelningsmekanismer uppvisar hög synlighet. Detta kan i par med politikens finansieringssystem vara en bidragande orsak till den under de senaste decennierna påtagliga förskjutningen från marknaden mot politiken som fördelningsinstrument. Jfr tex Crozier m fl 1975:161f, pass.
- ⁷³ Jfr ex Esping 1980.
- ⁷⁴ Den monetära politiska värdefördelningens långsiktiga utveckling, Bird 1970; internationella organisationer, Hole m fl 1976, 1979; departementala budgettänkanden, Davis m fl 1966, 1974; regional/lokal budgetering, Crecine 1969, Danziger 1976. Ytterligare litteratur redovisas i bl a Padgett 1980:354.
- ⁷⁵ Läsaren hänvisas till Dempster-Wildavsky 1979, vari kritiken av budgetmarginalismen summeras och bemöts. Beträffande ssk Lindblom, se Lindblom 1979, Lustick 1980.
- ⁷⁶ John Stuart Mill efter Gustafsson 1977a:21. Resonemanget utvecklas av bl a Schulman 1975.
- ⁷⁷ Davis m fl 1966:541/544, jfr även 1974:438f. Notera att man talar om "deviancy"!
- ⁷⁸ Vanligen antal partier/valkandidater, valdeltagande, "reformerad - icke-reformerad" beslutsstruktur m m.
- ⁷⁹ Genrens resultat summeras av bl a Fenton-Chamberlayne 1969, Hofferbert 1972, Sharpe 1981. Iakttagelsen implicerar enligt vissa forskare att politikererna är "responsiva", eg Anckar 1978a, Carmines 1974, Godwin-Shepard 1976, vilket är en i vårt tycke något besynnerlig slutsats. Det är fö inte förvånande att 1950- och 1960-talens amerikanska forskning utmynnade i den socioekonomiska förklaringen. När man inte ens kunde avgöra om ett, två, tre partier eller inget parti existerade i vissa delstater, utan kunskap om valkandidaterna erbjöd policyalternativ och med grova uppgifter om värdefördelningens utbud kunde konklusionen knappast ha blivit en annan, jfr Munns 1975, Sartori 1976:82ff.
- ⁸⁰ Jfr Anckar 1978b:8f.
- ⁸¹ Eg Castles-McKinley 1979, Hogan 1972, Rose-Ackerman 1981.
- ⁸² Eg Frey 1978a, 1978b, Paldam 1979.
- ⁸³ Hibbs 1977:1468/1487.
- ⁸⁴ Bunce 1981:84/223.
- ⁸⁵ Johansson 1982:42.
- ⁸⁶ Jfr Alber 1981:178, Murray 1981:185f, Wanat 1974:1225, 1228.
- ⁸⁷ Begreppet från Tarschys 1977.
- ⁸⁸ Se tex Alber 1981:169, Wilensky 1975:11f, pass.
- ⁸⁹ Tax Found 1967:22.
- ⁹⁰ Eg Höök m fl 1978.
- ⁹¹ Jfr Borcharding 1977a:49f, Forsman 1979:65f.
- ⁹² Eg Andersson 1979:205f, Bergstrom-Goodman 1973, Bodkin-Conklin 1971, Hansen 1981a, Staaf 1977, Strömberg-Norell 1982:95ff.
- ⁹³ Notera att det ur ett organisationssociologiskt perspektiv förefaller lika rimligt eller rimligare förknippa en "stor" produktionsapparat med skalnackdelar (diseconomics of scale) i form av styrnings- och kontrollproblem med suboptimering som ej osannolik konsekvens.
- ⁹⁴ Niskanen 1975:640f, ". . . it is difficult to understand how the Baumol hypothesis came to be accepted as conventional wisdom", aa:639.
- ⁹⁵ Jfr Buchanan 1977, Klein 1976.
- ⁹⁶ Jfr Feller-Menzel 1978.
- ⁹⁷ Eg Bennett-Johnson 1980a, Savas 1980, Spann 1977a, 1977b.
- ⁹⁸ Jfr Coulter 1979.
- ⁹⁹ Stigler 1970. Hypotesen uttalar sig primärt om politikens efterfrågefunktion, varvid antas att medelklassen genom sin position "mellan" arbetar- och överklass kan avgöra beslut om politikens utbud i enlighet med sina intressen.
- ¹⁰⁰ Gramlich-Rubinfeld 1982 diskuterar kortfattat litteraturen och lämnar ett självständigt empiriskt bidrag. Metodiska och tekniska skillnader m m försvårar avsevärt en bedömning av resultatens generalitet.
- ¹⁰¹ Eg Musgrave-Musgrave 1980, kap 12.
- ¹⁰² Beträffande skattepolitiken, en central komponent i sammanhanget, se Lindbeck 1983, Miller-Rein 1975.
- ¹⁰³ Forsman 1979:118, jfr 94.
- ¹⁰⁴ Gough 1979:44.
- ¹⁰⁵ Forsman 1979:92f, kap III:5 är mest explicit på denna punkt. Jfr även Apter 1977: passim.
- ¹⁰⁶ Flanigan-Fogelman 1967, jfr Rikers 1977:33 omdöme: "It seems that such mystical nonsense survive owing to the lack of anything better to explain regularities."
- ¹⁰⁷ Jfr Przeworski-Wallerstein 1982:236, "When workers pursue strategies that lead to a compromise, the state does what appears necessary to reproduce capitalism because this is the choice of the workers as well as the capitalist".
- ¹⁰⁸ Eg Castles 1981, Wilensky 1981. Vissa iakttagelser av Cameron bidrar till tveksamhet beträffande modellens giltighet, se tex 1978:1253, 1255, not 20.
- ¹⁰⁹ Musgrave 1969:119 tillhandahåller några exempel.
- ¹¹⁰ A a:124, icke-ekonomiska faktorer = sociala, politiska, teknologiska, demografiska m fl variabler.
- ¹¹¹ Jfr Salisbury 1968, Lowi 1972, Gustafsson 1980.
- ¹¹² Jfr Hansen 1981b, Hofferbert 1970.
- ¹¹³ Jfr Hjern-Lundmark 1979.

Litteratur

Förkortningar:

ABS	American Behavioral Science
AER	American Economic Review
AJPS	American Journal of Political Science
APSR	American Political Science Review
ASQ	Administrative Science Quarterly
BJPS	British Journal of Political Science
CJPS	Canadian Journal of Political Science
CP	Comparative Politics
ED	Ekonomisk Debatt
EJPR	European Journal of Political Research
FIN	Finanzarchiv
IER	International Economic Review
JEL	Journal of Economic Literature
JLE	Journal of Law and Economics
JP	Journal of Politics
JPE	Journal of Political Economics
JPuE	Journal of Public Economics
MJPS	Midwest Journal of Political Science
NAT	National Tax Journal
PA	Public Administration (London)
PAR	Public Administration Review
PC	Public Choice
PF/FP	Public Finance/Finances Publiques
PFQ	Public Finance Quarterly
PoS	Political Studies (London)
PQ	Political Quarterly (London)
PS	Policy Sciences
PSA	Policy Science Annual
SJE	Swedish Journal of Economics/Scandinavian Journal of Economics
SPS	Scandinavian Political Studies
StvT	Statsvetenskaplig Tidskrift
UAQ	Urban Affairs Quarterly
WP	World Politics
WPQ	Western Political Quarterly

Tidskriftshänvisningen omfattar vanligen: *Volym: år: nummer (motsv), sidor*, i nämnd ordning.

* utmärker arbeten som tillhandahåller mer omfattande litteraturoversikter.

- Alber 1981. Jens Alber: Government Responses to the Challenge of Unemployment: The Development of Unemployment Insurance in Western Europe. *Kap 5 i Flora, Heidenheimer (eds) 1981.*
- Anckar 1978a. *Dag Anckar*: om partivariabler i policystudier: Till frågan om relationer mellan politik och policy. *StvT* 60:1978:2, 79–91.
- Anckar 1978b. —: Politik, partier, policy: Om modeller för arenaförande. *Åbo, Åbo Akademi, 1978.*

- Andersson 1979. *Lars Andersson*: Statens styrning av de kommunala budgetarnas struktur. *Göteborg, Nationalekonomiska inst, 1979.*
- Apter 1977. *David E Apter*: Introduction to Political Analysis. *Cambridge, Winthrop, 1977.*
- Arrow 1951. *Kenneth J Arrow*: Social Choice and Individual Values. *New York, Wiley & Sons, 1951.*
- Baehr, Wittrock 1981. *Peter R Baehr, Björn Wittrock (eds)*: Policy Analysis and Policy Innovation: Patterns, Problems and Potentials. *London, Sage, 1981.*
- Baumol 1967. *William J Baumol*: Macroeconomics of Unbalanced Growth: The Anatomy of Urban Crisis. *AER*, 57:1967:3, 415–26.
- Beck 1976. *Morris Beck*: The Expanding Public Sector: Some Contrary Evidence. *NAT*, 39:1976: mars, 15–21.
- Beck 1979. —: Public Sector Growth: A Real Perspective. *PF/FP*, 34:1979:3, 313–34.
- Beck 1981. —: Public Spending: Trends and Issues. *New York, Praeger, 1981.*
- Beck Jørgensen 1981. *Torben Beck Jørgensen*: Når staten skal spare: Et studie i politiske og administrative problemer med at fordele besparinger. *København, Nyt fra Samfundsvidenskaberne, 1981.*
- Bennett, Johnson 1980a* *James T Bennett, Manuel H Johnson*: The Political Economy of Federal Growth: 1958–1978. *Texas, College Station, Center for Education and Research in Free Enterprise, 1980.*
- Bennett, Johnson 1980b. —: Tax Reduction Without Sacrifice: Private-sector Production of Public Services. *PFQ*, 8:1980:4, 364–96.
- Bergstrom, Goodman 1973. *Theodore C Bergstrom, Robert P Goodman*: Private Demand for Public Goods. *AER*, 63:1973:3, 280–96.
- Bird 1970*. *Richard M Bird*: The Growth of Government Spending in Canada. *Toronto, Canadian Tax Foundation, 1970.*
- Bird 1971. —: Wagner's "Law" of Expanding State Activity. *PF/FP*, 26:1971:1, 1–26.
- Bodkin, Conklin 1971. *Ronald G Bodkin, David W Conklin*: Scale and other Determinants of Municipal Government Expenditures in Ontario. *IER*, 12:1971:3, 465–81.
- Borcherding (ed) 1977. *Thomas E Borcharding (ed)*: Budgets and Bureaucrats: The Sources of Government Growth. *Durham, NC, Duke UP 1977.*
- Borcherding 1977a. —: One Hundred Years of Public Spending, 1870–1970. *Kap 2 i Borcharding (ed) 1977.*
- Borcherding 1977b. —: The Sources of Growth of Public Expenditures in the United States, 1902–1970. *Kap 3 i Borcharding (ed) 1977.*
- Braybrooke, Lindblom 1963. *David Braybrooke, Charles E Lindblom*: A Strategy of Decision: Policy Evaluation as a Social Process. *New York, FP, 1963.*
- Breton 1974. *Albert Breton*: The Economic Theory of Representative Government. *Chicago, Aldine, 1974.*
- Breton, Wintrobe 1975. —, *Ronald Wintrobe*: The Equilibrium Size of a Budget-maximizing Bureau: A Note on Niskanen's Theory of Bureaucracy. *JPE*, 83:1975:1, 195–207.

- Buchanan 1977. *James M Buchanan: Why Does Government Grow? Kap 1 i Borcharding (ed) 1977.*
- Buchanan, m fl, 1978. *James M Buchanan m fl: The Economics of Politics. London, IEA, no 18, 1978.*
- Bunce 1981. *Valerie Bunce: Do New Leaders Make a Difference? Executive Succession and Public Policy under Capitalism and Socialism. Princeton, PUP, 1981.*
- Burstein 1979. *Paul Burstein: Party Balance, Replacement of Legislators, and Federal Government Expenditures, 1941-1976. WPQ, 32:1979:2, 203-8.*
- Cameron 1978. *David R Cameron: The Expansion of the Public Economy: A Comparative Analysis. APSR, 72:1978:4, 1243-61.*
- Cameron m fl 1975. —, *Stefanie H Cameron, Richard I Hofferbert: Non-Incrementalism in Public Policy: The Dynamics of Change. Paper presented at the Midwest Political Science Ass. meeting, stencil 1975.*
- Carmines 1974. *Edward G Carmines: The Mediating Influence of State Legislatures on the Linkage Between Interparty Competition and Welfare Policies. APSR, 68:1974:3, 1118-24.*
- Castles 1981. *Francis G Castles: How does Politics Matter? Structure or Agency in the Determination of Public Policy Outcomes. EJPR, 9:1981:2, 119-32.*
- Castles, McKinley 1979. —, *Robert D McKinley: Does Politics Matter: An Analysis of the Public Welfare Commitment in Advanced Democratic States. EJPR, 7:1979:2, 169-86.*
- Chandler 1977. *William M Chandler: Canadian Socialism and Policy Impact: Contagion from the Left. CJPS, 10:1977:4, 755-80.*
- Charlesworth (ed) 1967. *James C Charlesworth (ed): Contemporary Political Analysis. New York. FP, 1967.*
- Citrin 1979. *Jack Citrin: Do People Want Something for Nothing: Public Opinion on Taxes and Government Spending. NAT, 32:1979: supp, 113-39.*
- Collier, Messick 1975. *David Collier, Richard E Messick: Prerequisites versus Diffusion: Testing Alternative Explanations of Social Security Adoption. APSR, 69:1975:4, 1299-1315.*
- Coulter 1979. *Philip B Coulter: Organizational Effectiveness in the Public Sector: The Example of Municipal Fire Protection. ASQ, 24:1979:1, 65-81.*
- Cowart 1976. *Andrew T Cowart: The Machiavellian Budgeter. BJPS, 6:1976:1, 33-41.*
- Crecine 1969. *John P Crecine: Governmental Problem-Solving: A Computer Simulation of Municipal Budgeting: Chicago, Markham, 1969.*
- Crozier m fl 1975. *Michel J Crozier, Samuel P Huntington, Joji Watanuki: The Crisis of Democracy: Report on the Governability of Democracies to the Trilateral Commission. New York, NYUP, 1975.*
- Danziger 1976. *James N Danziger: Assessing Incrementalism in British Municipal Budgeting. BJPS, 6:1976:3, 335-50.*
- Davis, m fl, 1966. *Otto A Davis, MAH Dempster, Aaron Wildavsky: A Theory of the Budgetary Process. APSR, 60:1966:3, 529-47.*
- Davis, m fl, 1974. —: *Towards a Predictive Theory of Governmental Expenditure: US Domestic Appropriations. BJPS, 4:1974:4, 419-52.*
- Dempster, Wildavsky 1979. *MAH Dempster, Aaron Wildavsky: On Change: Or, There is no Magic Size for an Increment. PoS, 27:1979:3, 371-89.*
- DiLorenzo 1982. *Thomas J DiLorenzo: Tax Elasticity and the Growth of Local Public Expenditures. PFQ, 10:1982:3, 385-92.*
- Downs 1957. *Anthony Downs: An Economic Theory of Democracy. New York, Harper & Row, 1957.*
- Döwns 1960. —: *Why the Gōvērnmēnt Budget Is Too Small in a Democracy. WP, 12:1959/1960:4, 541-63.*
- Downs 1967. —: *Inside Bureaucracy. Boston, Little Brown, 1967.*
- Downs 1976. *George W Downs: Bureaucracy, Innovation, and Public Policy. Lexington, Lexington Books, 1976.*
- Downs, Larkey 1979. —, *Patrick Larkey: Theorizing about Public Expenditure Decision-making: (as) if Wishes were Horses. PS, 11:1979, 143-56.*
- Dunleavy, Ward 1981. *Patrick Dunleavy, Hugh Ward: Exogenous Voter Preferences and Parties with State Power: Some Internal Problems of Economic Theories of Party Competition. BJPS, 11:1981:3, 352-80.*
- Esping 1980. *Hans Esping: Sociala program: Om att utveckla och avveckla offentliga åtaganden. Stockholm, Sekretariatet för framtidsstudier, 1980.*
- Eystone 1977. *Robert Eystone: Confusion, Diffusion, and Innovation. APSR, 71:1977:2, 441-47.*
- Fabricant 1952. *Solomon Fabricant: The Trend of Government Activity in the United States since 1900. New York, NBER, 1952.*
- Feller, Menzel 1978. *Irwin Feller, Donald C Menzel: The Adoption of Technological Innovation by Municipal Government. UAQ, 13:1978:4, 469-90.*
- Fenton, Chamberlayne 1969. *John H Fenton, Donald W Chamberlayne: The Literature Dealing With the Relationship between Political Processes, Socioeconomic Conditions & Public Policies in the American States. Polity, 1:1968/1969, 388-404.*
- Flanigan, Fogelman 1967. *William Flanigan, Edwin Fogelman: Functional Analysis. Kap 4 i Charlesworth (ed) 1967.*
- Flora, Heidenheimer (eds) 1981. *Peter Flora, Arnold J Heidenheimer (eds): The Development of Welfare States in Europe and America. New Brunswick, NJ, Transaction Books, 1981.*
- Foley 1978. *Duncan K Foley: State Expenditure from a Marxist Perspective. JPuE, 9:1978:3, 221-38.*
- Forsman 1979*. *Anders Forsman: En teori om staten och de offentliga utgifterna. Uppsala, Uppsala Univ, Ek-hist, inst stencil 1979.*
- Frey 1978a. *Bruno S Frey: Politico-economic Models and Cycles. JPuE, 9:1978:3, 203-20.*
- Frey 1978b —: *The Political Business Cycle: Theory and Evidence. Kap 4 i Buchanan m fl 1978.*
- Gandhi 1971. *Ved P Gandhi: Wagner's Law of Public Expenditure: Do Recent Cross-section Studies Confirm it? PF/FP, 26:1971:1, 44-46.*

- Gershuny 1981. *J I Gershuny*: What Should Forecasters Do? A Pessimistic View. *Kap 9 i Baehr, Wittrock (eds) 1981*.
- Godwin, Shepard 1976. *R Kenneth Godwin, W Bunce Shepard*: Political Processes and Public Expenditures: A Re-examination Based on Theories of Representative Government. *APSR*, 70:1976:4, 1127–35.
- Goetz 1977. *Charles J Goetz*: Fiscal Illusion in State and Local Finance. *Kap 10 i Borcherding (ed) 1977*.
- Golembiewski (ed) 1968. *Robert T Golembiewski (ed)*: Public Budgeting and Finance: Readings in Theory and Practice. *Itasca, Ill, Peacock Publ, 1968*.
- Goodin 1982. *Robert E Goodin*: Rational Politicians and Rational Bureaucrats in Washington and Whitehall. *PA*, 60:1982:1, 23–41.
- Gough 1979. *Ian Gough*: The Political Economy of the Welfare State. *London, Mcmillan, repr, 1981*.
- Gould, Roweth 1978. *Frank Gould, Barbara Roweth*: Politics and Public Spending. *PQ*, 49:1978:2, 222–27.
- Gramlich, Rubinfeld 1982. *Edward M Gramlich, Daniel L Rubinfeld*: Micro Estimates of Public Spending Demand Functions and Tests of the Tiebout and Median-Voter Hypothesis. *JPE*, 90:1982:3, 536–60.
- Gray 1973. *Virginia Gray*: Innovation in the States: A Diffusion Study. *APSR*, 67:1973:4, 1174–85.
- Greene, Munley 1979. *Kenneth V Greene, Vincent G Munley*: Generating Growth in Public expenditures: The Role of Employee and Constituent Demand. *PFQ*, 7(1979):1, 92–109.
- Gupta 1967. *Shibshankar P Gupta*: Public Expenditure and Economic Growth: A Time-Series Analysis. *PF/FP*, 22:1967:4, 423–71.
- Gupta 1969. —: Public Expenditure and Economic Development: A Cross-Section analysis. *FIN*, 28:1969:okt, 26–42.
- Gustafsson (utg) 1977 *Bo Gustafsson (utg)*: Den offentliga sektorns expansion: Teori- och metodproblem. *Uppsala, Uppsala Studies in Economic History, no 16, 1977*.
- Gustafsson 1977a *Bo Gustafsson*: Kommentar till kap 1, i *Gustafsson (utg) 1977*.
- Gustafsson 1977b —: Inledning. *Sid 9–21 i Gustafsson (utg) 1977*.
- Gustafsson 1980 *Sverker Gustafsson*: Types of Policy and Types of Politics. *SPS*, 3:1980:3, 123–42.
- Hansen 1981b *Tore Hansen*: The Dynamics of Local Expenditure Growth: Local Government Finance in Sweden. *Kap 5 i Sharpe (ed) 1981*.
- Hansen 1981b —: Transforming Needs into Expenditure Decisions. *Kap 2 i Newton (ed) 1981*.
- Harisalo 1982 *Risto Harisalo*: Diffusion of Innovations in Finnish Municipal Administration. *SPS*, 5:1982:2, 169–86.
- Hibbs 1977 *Douglas A Hibbs Jr*: Political Parties and Macroeconomic Policy. *APSR*, 71:1977:4, 1467–87.
- Hjern, Lundmark 1979 *Benny Hjern, Kjell Lundmark*: Blandekonomi och postweberiansk förvaltningsteori: Administrativa lärdomar av svensk regionalpolitisk forskning. *StvT*, 61:1979:4, 257–66.
- Hofferbert 1966. *Richard J Hofferbert*: Ecological Development and Policy Change in the American States. *MJPS*, 10:1966:4, 464–83.
- Hofferbert 1970. —: Elite Influence in State Policy Formation: A Model for Comparative Inquiry. *Polity*, 2:1970:3, 316–44.
- Hofferbert 1972. —: State and Community Policy Studies A Review of Comparative Input-Output Analyses. *PSA*, 3:1972, 3–72.
- Hogan 1972. *James Bennett Hogan*: Social Structure and Public Policy: A Longitudinal Study of Mexico and Canada. *CP*, 4:1971/1972:4, 477–9.
- Hoole, m fl, 1976. *Francis W Hoole, Brian L Job, Harvey J Tucker*: Incremental Budgeting and International Organizations. *AJPS*, 20:1976:2, 273–301.
- Hoole, m fl, 1979 *Francis W Hoole, David H Handley, Charles W Ostrom Jr*: Policy-Making Models, Budgets and International Organizations. *JP*, 41:1979:4, 923–32.
- Höök 1962 *Erik Höök*: Den offentliga sektorns expansion: En studie av de offentliga civila utgifternas utveckling åren 1913–58. *Uppsala, IUI, 1962*.
- Höök, m fl, 1978. —, *m fl*: Den kommunala utgiftsexpansionen. *ED*, 1978:3, 199–207.
- Jacob, Vines (eds) 1971 *Herbert Jacob, Kenneth N Vines (eds)*: Politics in the American States. *Boston, Little Brown, 2nd ed 1971*.
- Jennings 1979 *Edward I Jennings Jr*: Competition, Constituencies, and Welfare Politics in American States. *APSR*, 73:1979:2, 414–29.
- Johansson 1982 *Leif Johansson*: Kommunal servicevariation. *Lund, Liber, Ds Kn 1982:2*.
- Karvonen 1981. *Lauri Karvonen*: "Med vårt västra grannland som förebild": En undersökning av policydiffusion från Sverige till Finland. *Åbo, Meddelanden från Åbo Akademi, 1981*.
- Kirlin, Erie 1972. *John J Kirlin, Steven P Erie*: The Study of City Governance and Public Policy Making: A Critical Appraisal. *PAR*, 32:1972:2, 173–84.
- Klein 1976* *Rudolf Klein*: The Politics of Public Expenditure: American Theory and British Practice. *BJPS*, 6:1876:4, 401–32.
- Klingman 1980 *David Klingman*: Temporal and Spatial Diffusion in the Comparative Analysis of Social Change. *APSR*, 74:1980:1, 123–37.
- Kristensen 1980 *Ole P Kristensen*: The Logic of Political-bureaucratic Decision-making As a Cause of Government Growth: or, Why Expansion of Public Programs is a "Private Good" and Their Restriction is a "Public Good". *EJPR*, 8:1980:2, 249–64.
- Levine (ed) 1980 *Charles H Levine (ed)*: Managing Fiscal Stress: The Crisis in the Public Sector. *New Jersey, Chatham, 1980*.
- Lindbeck 1983 *Assar Lindbeck*: Income Distributions in Sweden. *SEB Quarterly Review*, 1983:1, 2–11.
- Lindblom 1959. *Charles E Lindblom*: The Science of "Muddling Through". *PAR*, 19:1959:2, 79–88.
- Lindblom 1965. —: The Intelligence of Democracy: Decision Making Through Mutual Adjustment. *New York, FP, 1965*.

- Lindblom 1977. —: *Politics and Markets: The Worlds Political-Economic Systems*. New York, Basic Books, 2nd ed 1980.
- Lindblom 1979. —: Still Muddling, Not Yet Through. *PAR*, 39:1979:6, 517–26.
- Lindensjö 1983 *Bo Lindensjö: Makt, stat och politisk styrning*, Stockholms Universitet, Statsvetenskapliga inst, 1983, stencil.
- Lowi 1963. *Theodore J Lowi: Toward Functionalism in Political Science: The Case of Innovation in Party Systems*. *APSR*, 57:1963:3, 570–83.
- Lowi 1972. —: Four Systems of Policy, Politics, and Choice. *PAR*, 32:1972:5, 298–310.
- Lustick 1980. *Ian Lustick: Explaining the Variable Utility of Disjointed Incrementalism: Four Propositions*. *APSR*, 74:1980:2, 342–53.
- Marwell, Ames 1981. *Gerald Marwell, Ruth E Ames: Economists Free Ride, Does Anyone Else?* *JPuE*, 15:1981, 295–310.
- McGuire 1981. *Thomas G McGuire: Budget maximizing Governmental Agencies: An Empirical Test*. *PC*, 36:1981:2, 313–22.
- McKie (ed) 1974. *JW McKie (ed): Social Responsibility and the Business Predicament*. Washington DC, Brookings, 1974.
- Meidner, Hedborg 1974. *Rudolf Meidner, Anna Hedborg: Den offentliga sektorns problematik*. *Tiden*, 1974:2, 70–84.
- Miller, Rein 1975. *SM Miller, Martin Rein: Can Income Redistribution Work?* *Social Policy*, 6:1975: maj/juni, 3–18.
- Mueller 1976. *Dennis C Mueller: Public Choice: A Survey*. *JEL*, 14:1976:2, 395–433.
- Mueller 1968. *Eva Mueller: Public Attitudes Towards Fiscal Programs*. Kap II:7 i *Golembiewski (ed) 1968*.
- Munley, Green 1978. *Vincent G Munley, Kenneth V Greene: Fiscal Illusion, the Nature of Public Goods and Equation Specification*. *PC*, 33:1978:1, 95–100.
- Munns 1975. *Joyce Matthews Munns: The Environment, Politics, and Policy Literature: A Critique and Reformulation*. *WPQ*, 28:1975:4, 646–67.
- Murray 1981. *Richard Murray: Kommunernas roll i den offentliga sektorn*. Stockholm, Stockholm Un, nat ek inst, 1981.
- Musgrave 1969. *Richard I Musgrave: Fiscal Systems*. New Haven, YUP, 1969.
- Musgrave, Musgrave 1980. —, *Peggy B Musgrave: Public Finance in Theory and Practice*. New York, McGraw Hill, 3rd ed, 1980.
- Musgrave, Peacock (eds) 1958. *Richard I Musgrave, Alan T Peacock (eds): Classics in the Theory of Public Finance*. London, Macmillan, repr, 1962.
- Myhrman 1980. *Johan Myhrman: Varför växer den offentlig sektorn så snabbt?* *ED*, 1980:5, 339–51.
- Natchez, Bupp 1973. *Peter B Natchez, Irvin C Bupp: Policy and Priority in the Budgetary Process*. *APSR*, 67:1973:4, 951–63.
- Newton (ed) 1981. *Kenneth Newton (ed): Urban Political Economy*. London, Frances Pinter, 1981.
- Niskanen 1971. *William A Niskanen: Bureaucracy and Representative Government*. Chicago, Aldine-Atherton, 1971.
- Niskanen 1975. —: Bureaucracy and the Interest of Bureaucrats. *JLE*, 18:1975:3, 617–43.
- NOU 1982/3. *Maktutredningen: Slutrapport*. Norges Offentlige Utredninger, 1982:3.
- O'Connor 1973. *James O'Connor: The Fiscal Crisis of the State*. New York, St Martins P 1973.
- Olson 1965. *Mancur Olson Jr: The Logic of Collective Action*. Cambridge, HUP, bp, 1972.
- Olson 1982. —: The Rise and Decline of Nations: Economic Growth, Stagflation, and Social Rigidities. *New Haven, YUP*, 1982.
- Padgett 1980. *John F. Padgett: Bounded Rationality in Budgetary Research*. *APSR*, 74:1980:2, 354–72.
- Paldam 1979. *Martin Paldam: Is There an Electional Cycle? A Comparative Study of National Accounts*. *SJE*, 81:1979:2, 323–42.
- Peacock 1978. *Alan T Peacock: The Economics of Bureaucracy: An Inside View*. Kap 5 i *Buchanan mfl 1978*.
- Peacock, Wiseman 1961. —, *Jack Wiseman: The Growth of Public Expenditure in the United Kingdom*. Princeton, PUP, 1961.
- Peacock, Wiseman 1979. —: Approaches to the Analysis of Government Expenditure Growth. *PFQ*, 7:1979:1, 3–23.
- Pluta 1979. *Joseph E Pluta: Wagner's Law, Public Sector Patterns, and Growth of Public Enterprises in Taiwan*. *PFQ*, 7:1979:1, 25–46.
- Poel 1976. *Dale H Poel: The Diffusion of Legislation Among the Canadian Provinces: A Statistical Analysis*. *CJPS*, 9:1976:4, 605–26.
- Pommerehne 1978. *Werner W Pommerehne: Institutional Approaches to Public Expenditure: Empirical Evidence from Swiss Municipalities*. *JPuE*, 9:1978:3, 255–80.
- Pommerehne, Schneider 1978. —, *Friedrich Schneider: Fiscal Illusion, Political Institutions, and Local Public Spending*. *Kyklos*, 31:1978:3, 381–408.
- Pryor 1968* *Frederic L Pryor: Public Expenditures in Communist and Capitalist Nations*. London, Allen & Unwin, 1968.
- Przeworski, Wallerstein 1982. *Adam Przeworski, Michael Wallerstein: The Structure of Class Conflict in Democratic Capitalist Societies*. *APSR*, 76:1982:3, 215–38.
- Ranney (ed) 1968. *Austin Ranney (ed): Political Science and Public Policy*. Chicago, Markham, 1968.
- Riker 1977. *William H Riker: The Future of a Science of Politics*. *ABS*, 21:1977: sept/okt, 11–38.
- Robinson 1978. *Ann Robinson: Parliament and Public Spending*. London, Heinemann, 1978.
- Rodriguez 1980. *Enrique Rodriguez: Offentlig inkomstexpansion: En analys av drivkrafterna bakom de offentliga inkomsternas utveckling i Sverige under 1900-talet*. Uppsala, Liber, 1980.

- Romer, Rosenthal 1978. *Thomas Romer, Howard Rosenthal: Political Resource Allocation, Controlled Agencies, and the Status Quo*. *PC*, 33:1978:4, 27–43.
- Romer, Rosenthal 1979. —: The Elusive Median Voter. *JPuE*, 12:1979, 143–70.
- Rose-Ackerman 1981. *Susan Rose-Ackerman: Does Federalism Matter? Political Choice in a Federal Republic*. *JPE*, 89:1981:1, 152–65.
- Rose, Peters 1978. *Richard Rose, Guy Peters: Politisk konkurs? Malmö, Rabén & Sjögren, 1980*.
- Roslin 1972. *Bertil Roslin: Teoribildningar kring den offentliga sektorns expansion*. *Ekonomiska Samfundets Tidskrift*, 25:1972:1, 35–53.
- Rowe, Boise 1974. *Lloyd A Rowe, William B Boise: Organizational Innovation: Current Research and Evolving Concepts*. *PAR*, 34:1974:3, 284–93.
- Salisbury 1968. *Robert H Salisbury: The Analysis of Public Policy: A Search for Theories and Roles*. *Kap 7 i Ranney (ed) 1968*.
- Sannerstedt 1981. *Anders Sannerstedt: Attityder till kommunal service*. *Stockholm, Liber, Ds Kn 1981:22*.
- Sartori 1976. *Giovanni Sartori: Parties and Party Systems: A Framework for Analysis*. *Cambridge, CUP, 1976*.
- Savas 1980. *ES Savas: Policy Analysis for Local Government: Public vs Private Refuse Collection*. *Kap 17 i Levine (ed) 1980*.
- Schulman 1975. *Paul R Schulmann: Nonincremental Policy Making: Notes Toward an Alternative Paradigm*. *APSR*, 69:1975:4, 1354–70.
- Sharpe (ed) 1981. *LJ Sharpe (ed): The Local Fiscal Crisis in Western Europe: Myths and Realities*. *London, Sage, 1981*.
- Sharpe 1981. *LJ Sharpe: Does Politics Matter? An Interim Summary with Findings*. *Kap 1 i Newton (ed) 1981*.
- Simeon 1976* *Richard Simeon: Studying Public Policy*. *CJPS*, 9:1976:4, 548–80.
- Spann 1977a. *Robert M Spann: The Macroeconomics of Unbalanced Growth and the Expanding Public Sector*. *JPuE*, 8:1977, 397–404.
- Spann 1977b. —: Rates of Productivity Change and the Growth of State and Governmental Expenditures. *Kap 6 i Borcherding (ed) 1977*.
- Sparre Nilson 1981. *Sten Sparre Nilson: Elections, Referendums, and Public Goods*. *SPS*, 4:1981:1, 1–18.
- Stauf 1977. *Robert J Stauf: The Growth of Educational Bureaucracy: Do Teachers Make a Difference?* *Kap 8 Borcherding (ed) 1977*.
- Stigler 1970. *George J Stigler: Director's Law of Public Income Redistribution*. *JLE*, 13:1970:1, 1–10.
- Strömberg, Norell 1982. *Lars Strömberg, Per-Owe Norell: Kommunalförvaltningen*. *Stockholm, Liber, Ds Kn 1982:8*.
- Tarschys 1975a* *Daniel Tarschys: The Growth of Public Expenditures: Nine Modes of Explanation*. *SPS*, 10:1975, 9–31.
- Tarschys 1975b* —: De offentliga utgifternas tillväxt: nio förklarings typer. *Kap 1 i Tarschys m fl 1975*.
- Tarschys 1977. —: Forskning om den offentliga sektorns expansion. Några statsvetenskapliga perspektiv. *Kap 8 i Gustafsson (utg) 1977*.
- Tarschys 1978 —: Den offentliga revolutionen. *Falköping, Kontenta, 1978*.
- Tarschys m fl, 1975. *Daniel Tarschys, m fl: Offentlig sektor i tillväxt*. *Uddevalla, SNS, 1975*.
- Tax Found 1967. *Growth Trends of New Federal Programs: 1955–1968*. *Washington, DC, Tax Foundation, 1967*.
- Thompson (ed) 1966. *James D Thompson (ed): Approaches to Organizational Design*. *Pittsburgh, UPP, 1966*.
- Tompkins 1975. *Gary L Tompkins: A Causal Model of State Welfare Expenditures*. *JP*, 37:1975:2, 392–416.
- Wagner 1976. *Richard E Wagner: Revenue Structure, Fiscal Illusion, and Budgetary Choice*. *PC*, 31:1976:1, 45–61.
- Walker 1969. *Jack L Walker: The Diffusion of Innovations Among the American States*. *APSR*, 63:1969:3, 880–99.
- Walker 1971. —: Innovation in State Politics. *Kap 10 i Jacob, Vines (eds) 1971*.
- Wanat 1974. *John Wanat: Bases of Budgetary Incrementalism*. *APSR*, 68:1974: 3, 1221–28.
- West, Winer 1980. *EG West, Stanley L Winer: Optimal Fiscal Illusion and the Size of Government*. *PC*, 35:1980:5, 607–22.
- Wicksell 1896. *Knut Wicksell: A New Principle of Just Taxation*. *Sid 72–118 i Musgrave, Peacock (eds) 1958*.
- Wildavsky 1975 *Aaron Wildavsky: Budgeting: A Comparative Theory of Budgetary Processes*. *Boston, Little Brown, 1975*.
- Wilensky 1975. *Harold L Wilensky: The Welfare State and Equality: Structural and Ideological Roots of Public Expenditures*. *Berkeley, UCP, 1975*.
- Wilensky 1981 —: Leftism, Catholicism, and Democratic Corporatism: The Role of Political Parties in Recent Welfare State Development. *Kap 10 i Flora, Heidenheimer (eds) 1981*.
- Wilson, Rachal 1977 *James Q Wilson, Patricia Rachal: Can the Government Regulate Itself?* *Public Interest*, 1977:46, 3–14.
- Winander 1975 *Bo Winander: Den offentliga sektorn och jämlikheten* *Kap 7 i Tarschys m fl 1975*.
- Wittman 1973 *Donald A Wittman: Parties as Utility Maximizers*. *APSR*, 67:1973:2, 490–98.
- Wolf 1979. *Charles Wolf Jr: A Theory of Non-market Failure: Framework for Implementation Analysis*. *JLE*, 22:1979:1, 107–39.
- Wright 1975. *Gerald C Wright: Interparty Competition and State Social Welfare Policy: When a Difference Make a Difference*. *JP*, 37:1975:3, 796–803.
- Zetterberg, Busch 1975. *Hans L Zetterberg, Karin Busch: Allmänhetens prioritering av offentlig och privat konsumtion*. *Kap 6 i Tarschys m fl 1975*.
- Åkerman 1976. *Henrik Åkerman: Julafonstoeoret: Fakta om den offentliga sektorns expansion*. *Stockholm, Rabén & Sjögren, 1976*.